

Duodju

Opettajan opas

DUODJU:

Duodjikasvatusmateriaalin opettajan opaas

Mikä on DUODJU?

DUODJU on peruskoulun 7.–9. luokille kehitetty duodjikasvatuksen opetuskokonaisuus. Materiaali soveltuu käsityön, kuvataiteen ja äidinkielen opetukseen tai sitä voi hyödyntää teemaopetuksessa. Materiaalia voidaan soveltaa myös muille luokkasteille ja koulun ulkopuoliseen opetukseen.

Opetuskokonaisuuden nimi DUODJU tulee sanoista *duodji* ja *jurddašeapmi* – duodji ja ajattelu. Opettajan opas toimii oppaana duodjiajatteluun ja inspiraation lähteenä duodjikasvatuksen toteuttamiseen. Lisäksi se tarjoaa näkökulmia duodjikasvatukseen ja avaa duodjiajattelu-käsitettä.

Opetuskokonaisuus koostuu kuvaluennosta, opettajan ohjeista sekä tehtäväkokonaisuudesta. Kuvallento *Duodjemáilbmái oahpásmuvvan – duodjimaalmaan tutustuminen* johdattelee oppilaat pohtimaan, mitä on duodji ja duodjiajattelu. Sen jälkeen opettaja voi vapaasti valita tehtäviä tehtäväkokonaisuudesta.

Opetuskokonaisuus on luotu osana AIDA I – Arctic Indigenous Design Archives -hanketta. Kyseessä on Saamelaisarkiston, Ájtte-museon ja Sámi Allaskuvlan välinen vuosina 2017–2019 toteutettu Interreg Nord yhteistyöhanke. Hankkeen tarkoituksena oli saamelaisen duodjiajattelun säilyttäminen ja siirtäminen seuraavalle sukupolvelle. Opetuskokonaisuuden tehtävät pohjautuvat hankkeessa kerätyille duojäreiden arkistoiille.

Duodjiajattelun välittäminen – duodji ennen, nyt ja tulevaisuudessa

AIDA-hankkeen duodjikasvatusmateriaalin lähtökohtana on duodjiperinteen kokonaisvaltaisuuden ymmärtäminen: duodji on osa elämää, ei pelkkiä esineitä. Duodji vaikuttaa niin elämän rytmiin kuin jokapäiväiseen ajatteluun. Duodjikasvatuksessa pohditaan laajoja teemoja kokonaisvaltaisesti yli oppiainerajojen. Kuten saamelaisessa maailmankuvassa, elämä on kokonaisuus, jota ei voi hajottaa osiin. Siksi duodjikasvatuksessa tutustutaan duodjiin ennen, nyt ja pohditaan, mitä se voisi olla tulevaisuudessa.

Duodjikasvatuksen painopiste on ongelmanratkaisutaitojen ja ekologisen ajattelun välittämisessä. Lapsista ja nuorista ei pyritä kasvattamaan duojäreita, vaan avaamaan heille duodjiajattelua, joista on hyötyä kaikilla elämän osa-alueilla. Duodjikasvatusmateriaalin tehtävissä oppilaat pohtivat esimerkiksi, miksi kahvipussiin on valittu tietty muoto ja materiaali sekä miten raanun käyttötarkoitus on muuttunut käytön myötä ja miten samaa ajattelua voisi soveltaa omaan elinympäristöön. Perinteisen duodjin lisäksi pohditaan, miten saamelaisia elementtejä voi hyödyntää graafisissa duodjissa, voiko valokuvat ja kuvitus olla duodjia, duojár käyttää digitaalisia apuvälineitä suunnittelussa ja duodji saada digitaalisia muotoja.

Duodjikasvatuksessa oppilas pääsee kehittämään visuaalista lukutaitoaan ja opettelee tekemään havaintoja rikkaasta ja monipuolisesta arkistomateriaalista. AIDA-hankkeen aineistot sisältävät mm. valokuvia, piirroksia, luonnoksia, kirjeitä, apurahahakemuksia, julisteita sekä video- ja äänitiedostoja. Duodjikasvatus kehittää myös ongelmanratkaisu- ja ajattelutaitoja: keskeistä on uuden kokeileminen sekä erilaisten visuaalisten, materiaalien ja teknisten ratkaisujen tutkiminen ja kokeileminen. Duodjikasvatus opettaakin pitkäjänteistä työskentelyä. Materiaalin, värin ja tekniikan valinta ovat myös esteettistä itseilmaisua. Itseilmaisun lisäksi duodji on myös vuorovaikutusta sekä ympäristön että yhteisön kanssa. Siksi duodjikasvatuksessa kehitetään myös vuorovaikutustaitoja.

Johan Jernslettenin sanoin “buot maid olmmoš ráhkada lea duodji” – “kaikki, mitä ihminen tekee, on duodjia”. Siihen pyritään myös duodjikasvatuksessa: kasvattamaan eettisiä, tietoisia, osallistuvia ihmisiä, jotka pyrkivät ratkaisemaan ongelmia ja kehittämään toimintaympäristöään duodjiajattelun avulla.

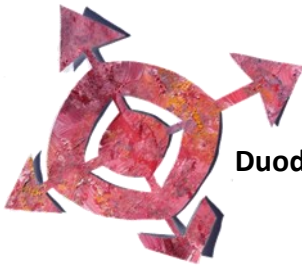
Mitä on duodji ja duodjiajattelu?

Duodji on saamelaista käsityötä ja muotoilua. Se on saamelaisten kollektiivista perinnettä, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle yhdessä tekemisen kautta. Se on muotoutunut saamelaisten käytännön tarpeista ja materiaaleista, jotka ovat olleet saatavilla arktisessa ympäristössä. Vuosisatojen kuluessa duodjiin liittyvät tiedot ja taidot ovat kehittyneet ja muuttuneet vastaamaan kunkin sukupolven tarpeita.

Duodjin avulla on pyritty edistämään pärjäämistä omassa elinympäristössä. Duodji on jokapäiväisiä asioita: vaatteita, astioita, liikkumisvälineitä. Mutta duodji ei ole vain esineitä; se on myös ajattelutapa. Tunteet, arvot ja maailmankuva ovat myös osa duodjia. Duodjin tieto onkin ajassa mukautuvaa: jokainen sukupolvi mukauttaa tiedon niihin olosuhteisiin, jotka he kohtaavat. Duodjin tieto on myös kirjoittamatonta: se syntyy kokemuksesta ja välittyy tekemisen kautta.

Duojár hallitsee työvaiheet aina materiaalin hankinnasta ja työkalujen tekemisestä valmiiseen duodjiin. Duodjin tieto onkin duojárin sormissa, käsissä, silmissä, vartalossa ja mielessä: koko ihmisessä. Ekologinen ajattelu on tärkeä osa duodjiajattelua. Duddjominen eli duodjin tekeminen perustuu luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen. Siksi paikallisilla olosuhteilla ja kulttuurilla on vaikutuksensa duodjiin.

Toisaalta duodji on jatkuvasti rakentuva kulttuurinen ja sosiaalinen järjestelmä. Duddjominen ei olekaan vain käsitöiden tekemistä, vaan esteettistä itseilmaisua ja sosiaalista kommunikaatioita. Duodji on sidoksissa saamelaisen kulttuurin arvoihin materiaalin hankinnasta tuotteen valmistukseen. Duodji kehittyy käyttäjien tarpeiden mukaan ja duodjille tyypillistä ajattelua ja ongelmanratkaisua voi löytää myös perinteisen duodjin ulkopuolelta. Paikoin perinnetietoa siirtävät sukupolvien ketjut ovat kuitenkin katkenneet. Siksi tarvitaan myös uusia tapoja välittää duodjiajattelua. Tähän tarpeeseen AIDA-hankkeen duodjikasvatusmateriaali pyrkii vastaamaan.

Duodjemáilbmái oahpásmuvvan – Duodjimaailmaan tutustuminen

1. Kuvaluennon tarkoituksena on johdattaa oppilaat duodjimaailmaan ja duodjiajatteluun, synnyttää keskustelua sekä herättää mielenkiintoa duodjia ja duojáreita kohtaan. (dia 1)
2. Duodji on saamelaista käsityötä ja muotoilua. Se on saamelaisten kollektiivista perinnettä, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle yhdessä tekemisen kautta. Se on muotoutunut saamelaisten käytännön tarpeista ja materiaaleista, jotka ovat olleet saatavilla arktisessa ympäristössä. Vuosisatojen kuluessa duodjiin liittyvät tiedot ja taidot ovat kehittyneet ja muuttuneet vastaamaan kunkin sukupolven tarpeita. (dia 2)
3. Mikä esine on ja mihin sitä on käytetty? Tutkikaa esineen materiaalia ja muotoa: Miksi esineeseen on tehty kyseisestä materiaalista ja miksi siihen on valittu kyseinen muoto? Mitä esineen muoto kertoo sen käyttötarkoituksesta? Onko esine duodjia? Miksi? Perinteinen duodji on usein helpompi tunnistaa duodjiksi kuin moderni duodji. Miten modernin duodjin tunnistaa saamelaiseksi duodjiksi? Näkökö saamelaisuus esineessä? (diat 3–6)
4. Duojárin saatetaan ajatella olevan vanhempi mies, ja usein he ovatkin niitä, jotka ovat pisimpään tehneet duodjia ja olleet näkyvästi esillä esimerkiksi näyttelyissä. Duojáreita on kuitenkin erilaisia - myös kausiluonteisesti tai satunnaisesti perheelle valmistettavat saamenpuvut ja sisnalaukkujen tekeminen on duodjia, joiden tekijät ovat myös duojáreita. Tosiasiassa duodjimaailmaan kuuluva ajattelu ja duodjin tekeminen jokapäiväiseen käyttöön on niin tavallista, ettemme huomaakaan sitä. Sinäkin saatat olla duojár! (dia 7)
5. Pohdi, missä kaikkialle voit havaita duodjiajattelua. Sitä voi löytää joka paikasta sen jälkeen, kun ymmärtää duodjin filosofian. (dia 8)
6. Jokaisen duodjin taustalla on tarina. Erityisesti perinteinen duodji tehtiin tiettyyn tarpeeseen ja käyttöön. Käytännöllisyys ja hyödyllisyys ovatkin olleet tärkeimmät päämäärät duodjin toteutuksessa. Lue AIDA-projektin nettisivuilta, mitä duodjiopiskelijat kertovat töistään.
7. Uudenaikaisessa duodjissa on usein sama tarkoitus kuin perinteisessä duodjissa, sen tulee olla käytännöllistä. Tässä diassa vanhaa paitaa käytetään uuden duodjin materiaalina.

8. Duodjilla on aina jokin käytännöllinen tarkoitus. Nutukkaiden kärjet on muotoiltu kaareviksi, jotta sukset pysyvät jalassa ja hiihtäminen onnistuu hyvin. Pienilläkin eroilla on ollut suuri merkitys. Nykyään tätä kuvataan sanalla tuotekehittäminen. Tietyillä suvuilla ja duojäreillä on omat tapansa muotoilla nutukkaiden kärki.
9. Kota on yksi suurimmista perinteisistä duodjeista ja rakennuksista. Sitä rakennettaessa on pitänyt miettiä kodan paikka ja huomioida kotapuiden ja tulipaikan kivien saanti, louheet jne.
10. Nykyään monet ompelevat lapsille pieniä saamenvaatteita arkikäyttöön. Esim. lakki on modernia pipoa lämpimämpi. Samalla lapsi kantaa mukanaan suvun tuntomerkkejä ja saamelainen pukeutumisperinne pysyy elossa.
11. Pukeutumisperinne elää vahvana häissä. Häävaatteiden ompeluun ja kokoamiseen osallistuu koko suku.
12. Duodji jaetaan karkeasti kolmeen osa-alueeseen: pehmeät duodjit, kovat duodjit ja koruduodjit. Sen lisäksi on löydettävästi vielä kolme läheisesti duodjimaailmaan liittyvää osa-aluetta: aineiden hankkiminen, mihin sisältyy myös niiden esivalmistelu; arkipäivän valinnat säästäväisyydestä ja käytännöllisyydestä; aineeton dudjominen eli duodjiajattelu tai filosofia. Huomaatko vielä jonkin duodjimaailmaan sisältyvän osa-alueen? Tai huomaatko jonkin, joka ei mielestäsi kuulu duodjimaailmaan?
13. Duodjin avulla on pyritty edistämään pärjäämistä omassa elinympäristössä. Duodji on jokapäiväisiä asioita: vaatteita, astioita, liikkumisvälineitä. Tunteet, arvot ja maailman kuva ovat myös osa duodjia. Duodjin tieto onkin ajassa mukautuvaa: jokainen sukupolvi mukauttaa tiedon niihin olosuhteisiin, jotka he kohtaavat. Duodjin tieto on myös kirjoittamatonta: se syntyy kokemuksesta ja välittyy tekemisen kautta.
14. Jokaisella duojärillä on omanlaisensa käsitys kauneudesta. Siihen vaikuttaa se, millaista duodjia on tottunut näkemään ja millaiseen duodjimaailmaan on kasvanut. Myös duodjin taustalla olevan tarinan tunteminen antaa perspektiiviä siihen, miten duodjia katsoo. Onko tämä kuvaluento vaikuttanut sinun duodjiajatteluun? Minkälainen duodji on sinun mielestäsi kaunista? Millaisia ominaisuuksia sillä on? Millaisen tarinan se sisältää? Onko sillä jokin käyttötarkoitus? Kirjoita!